

Globalistyczne pojęcie regionu

The globalist notion of region

1. Ponowoczesna rzeczywistość ponowoczesnego miasta.

Mianem ponowoczesnego miasta określa się dziś strukturę urbanistyczną istniejącego zespołu miejskiego, która organizuje się i rozwija, przekształca i przeobraża swoją *image* (fr.) na zasadach pluralizmu ideowego, wolności i dowolności formalnej, lecz zawsze – kontynuacji cywilizacyjnej i kulturowej.

Zasady te zostały określone na podstawie interdyscyplinarnych badań, głównie: socjologicznych, antropologicznych i kulturoznawczych, a nawet filozoficznych [3]. Najgłębsze bowiem przemiany we współczesnych urbanistycznych zespołach miejskich, miast metropolitalnych, sprzymierzonych w układach sieciowych związków globalnych – zachodzą w sferze społeczno-kulturowej. Są one wynikiem głębokich przemian restrukturyzacyjnych w dziedzinie systemowych zmian organizacji i logistyki produkcji, kumulacji oraz dystrybucji towarów i produktów. Zmiany owe następują za sprawą szerokiego i dynamicznego postępu w dziedzinie telekomunikacji i elektroniki, który stymuluje przepływ informacji w skali światowej z zakresu osiągnięć naukowych, nowoczesnych rozwiązań technicznych i materiałowo-technologicznych. Sieciowy, globalny układ powiązań gospodarczych generuje zmiany demograficzne w skali regionów świata, wynikające głównie z masowej migracji ludności [2]. Wielowymiarowość procesu globalizacji przekładająca się na organizację przestrzeni życia i twórczej działalności człowieka przełomu XX i XXI wieku skutkuje powstaniem ideowej dwubiegunowości w kształtowaniu całego „*kulturowego biotopu*” *środowiska miejskiego*.

Z jednej strony globalizacja ‘niesie’ wieloaspektową uniwersalizację (charakterystyczną głównie dla epoki nowoczesności) form i ram życia, tu: architektury, z drugiej – uruchamia całą maszynę procesów homogenizujących – wprost lub pośrednio, od skrajnej hybrydyzacji społecznego środowiska miejskiego, po – wskrzeszenie idei odbudowy tożsamości związków lokalnych.

Określenie ‘globalny’ ma dziś najczęściej odcień pejoratywny i jest synonimem wszelakich przemian w konstrukcji hierarchii społeczeństwa i zjawisk socjologicznych. Ponowoczesna forma miejskiej rzeczywistości oscyluje wokół efemerycznych układów urbanistycznych, struktur i form architektonicznych; są one bowiem widowym przejawem współczesnej złożoności i zarazem partykularnej transpozycji postrzegania dotychczasowych kanonów kultury i stylu życia społeczności miejskich. To wynik „post-fordowskiej” formy zarządzania przestrzenią miejską [5], nowego, labilnego aksjologicznie spojrzenia na świat, osłabienia priorytetów i wzorców, rozluźnienia więzi społeczno-kulturowych mieszkańców, relatywizmu ocen w odniesieniu do zachowania bądź odbudowy tożsamości i regionalnej indywidualności.

Niewątpliwie globalizacja wzmaga zjawisko masowej hybrydyzacji społeczno-kulturowej, a ono skutkuje zmianami w „regionie” i „regionali-

1. These days, the denomination of a postmodern city refers to the urban structure of an existing complex which organizes and develops, reshapes and transforms its image on the principles of ideological pluralism, formal freedom and arbitrariness but always – the continuity of civilization and culture. These principles have been defined on the basis of interdisciplinary sociological, anthropological, cultural and even philosophical research [3]. The deepest transformations in the contemporary urban complexes of metropolitan cities allied in the networks of global relations happen in the social and cultural sphere. They result from profound restructuring transformations in the systemic changes of the organization and logistics of the production, accumulation and distribution of commodities and products. Such changes are caused by the fast and dynamic progress of telecommunications and electronics which stimulates the flow of information in the world scale of scientific achievements, modern technical, material and technological solutions. The network global layout of economic connections generates demographical changes in the scale of world regions, resulting mainly from the mass migration of people [2]. The multidimensional character of the process of globalization, which influences the organization of Man’s space of life and creativity at the beginning of the 21st century, forms bipolar ideas in shaping the entire “cultural biotope” of urban environment.

On one hand, globalization ‘carries’ numerous aspects of the universalization (characteristic of modernity) of the forms and frames of life – architecture. On the other hand, it activates the powerful machine of homogenizing processes, directly or indirectly, from the extreme hybridization of a social urban environment to the revival of the idea of rebuilding the identity of local relationships.

Today, the term ‘global’ usually has a pejorative shade as a synonym for any changes in the construction of social hierarchies and sociological phenomena. The postmodern form of urban reality oscillates around ephemeral urban layouts, architectural structures and forms – they are a visible symptom of the contemporary complexity and particular transposition of perceiving

zmie”, w procesie regionalizacji miejsc, stref i przestrzeni, w *biotopowym środowisku życia*. Proces globalistycznej, ponowoczesnej urbanizacji nie musi jednak oznaczać całkowitego przeobrażenia struktury i wizerunku miasta w nową ahumanistyczną jakość; nowoczesny proces przemian zakłada *rewitalizację obszarów na zasadach ciągłości, dobrej kontynuacji idei, koncepcji i formy* [il. A]. *Pojęcie „globalny” jako źródłosłów hasła globalizacja i globalistyka, kojarzone zasadniczo z okresem dynamicznych zmian gospodarczo-społecznych ostatnich dwu dekad XX wieku i I dekady XXI wieku nie jest wszak pojęciem nowym. Zjawiska globalizacyjne związane były z okresami starożytnej i nowożytnej historii cywilizacji, co udowadniają m.in. wieloaspektowe antropologiczne i historyczno-kulturowe badania. Współcześnie hasło „globalny” inicjuje rozważania na temat dychotomii w pojęciu współczesnego regionalizmu bądź regionalizacji współczesnej architektury* [8].

Dziś, w miastach tzw. globalnych epoki ponowoczesnej, węzłach przepływów kapitału, zasobów i ludzi, gdzie koncentruje się „lwia” część produkcji, dystrybucji i finansów – zjawiska owe mają największą siłę oddziaływania na środowisko mieszkaniowe człowieka. Wyraźnie zauważalne są zmiany przestrzenne, charakteryzujące się między innymi głębokim podziałem na homogeniczne strefy centralne wyróżniające się estetyką dynamicznych form wysokościowych budynków światowych korporacji, przy równoczesnych rozległych przestrzeniach obrzeży stref amorficznej zabudowy mieszkaniowej, dzielnic poprzemysłowych, objętych szerokim programem rewitalizacji środowiskowej, w tym kulturowej i ekologicznej [8]. Obecnie w Europie najbardziej spektakularne przykłady miast, w których prowadzone są działania restrukturyzacyjne i regenerujące tkankę miejską, to: Londyn, Amsterdam i Hamburg. Ale współczesne miasto to także dzielnice „getta” biedy, alienacji społecznej, często o podłożu etnicznym. Na pejzaż ponowoczesnego, metropolitarnego miasta składają się więc obiekty i struktury przestrzenne wysokotechnologiczne, o wysublimowanej, wyrafinowanej formie, wspartej kosmopolityczną ideą i wzorcami estetycznymi oraz „tradycyjne” osiedla mieszkaniowe domów jednorodzinnych i wielorodzinnych. To także zespoły zabudowy mieszkaniowej (niekiedy tzw. „milenijne”), proekologiczne, w układzie funkcjonalnym i formalnym – eksperymentalne, ale zamieszkałe przez różnokulturowe grupy imigrantów, które poddane swoistej „gettoizacji” nie czują się gospodarzami przeznaczonych dla nich przestrzeni, tworząc obszary, bądź tylko enklawy kulturowej „pustyni”. W rzeczywistości bowiem nie biorą one udziału w procesie synergii kulturowo-przestrzennej organizacji i kształtowania współczesnego lokalnego środowiska miejskiego.

2. Region i regionalizm; współczesne rozterki w poszukiwaniu treści i formy? Źródła encyklopedyczne [4] określają *region* jako obszar odróżniający się od sąsiadujących cechami naturalnymi lub antropogenicznymi, wyodrębniając szereg cech uwzględniających swoistość fizjonomiczną i wielkość terenu. Ta swoistość dotyczy zarówno krajobrazu naturalnego, otwartego, jak i kulturowego. Budownictwo regionalne utożsamiane jest najczęściej z budownictwem wiejskim, siedliskowym, drewnianym (w makroregionie Karpaty, np. styl Podhala, Podlasia, Łemkowszczyzny i innych), które określa wiele cech zasadniczych, jak: układ kompozycyjny siedliska bądź obiektu na działce, proporcje struktur budynków i zespołów osadniczych, rodzaj zastosowanej konstrukcji, specyficzny charakter form kubaturowych i detalu architektoniczno-wnętrzańskiego. Tak się jednak składa, że współcześnie to te cechy charakterystyczne dla budownictwa regionalnego poddawane są ewolucyjnym, a często i „rewolucyjnym”, kontrowersyjnym zabiegom, podczas, gdy właśnie one mogłyby stać się synonimem „lokalności”. *Regionalizmem* natomiast określa się działania ustawowe i społeczne zmierzające do zachowania bądź rekonstrukcji specyficznych cech tożsamyh kulturowo dla poszczególnych obszarów, uwzględniających przede wszystkim etniczność i wyróżniki narodowościowe. Kultura i jej materialne dzieło – architektura regionalna, związane były najczęściej z przestrzenią, bądź miejscem występowania synergii środowiska, krajobrazu i tradycji historycz-

the canons of the culture and lifestyle of urban communities. It is the effect of the “post-Ford” form of managing an urban space [5], a new, axiologically labile perspective of the world, weakening priorities and models, loosening social and cultural bonds among residents, relative evaluations with reference to maintaining or reconstructing identity and regional individuality. Undoubtedly, globalization increases the phenomenon of mass social and cultural hybridization which results in changes in “a region” and “regionalism”, in the process of the regionalization of cities, zones and spaces, in the biotopes of a living environment. However, the process of globalist, postmodern urbanization need not mean the complete transformation of the structure and image of a city into a new non-humanistic quality; the modern process of changes includes revitalizing areas on the principles of continuity, the good continuation of an idea, a concept and a form [ill. A]. The term “global” as a derivation of the entries globalization and globalistics, associated with a period of dynamic economic and social changes in the last two decades of the 20th century and the first decade of the 21st century, is not a new notion by any manner of means. Globalist phenomena were related to the ancient and modern history of civilization which is proven by thorough anthropological, historical and cultural research. At present, the word global initiates deliberations on dichotomy in the contemporary regionalism or regionalization of modern architecture [8].

These days – in the so-called global cities of the postmodern era, the junctions of the flow of capital, resources and people, which concentrate the ‘lion’s’ share of production, distribution and finances – such phenomena have the strongest impact on man’s housing environment. It is easy to notice some spatial changes characterized by a deep division into homogenous central zones distinguished by the aesthetic, dynamic forms of the high-risers of world corporations as well as the vast spaces of the outskirts of the zones of amorphous residential buildings, postindustrial districts with a wide programme of cultural, ecological and environmental revitalization [8]. In today’s Europe, the most spectacular examples of cities which restructure and regenerate their urban tissues include London, Amsterdam and Hamburg. However, a contemporary city also has “ghettos” of poverty and social alienation, often with an ethnical background. Thus, the landscape of a postmodern, metropolitan city is formed by high-tech objects and spatial structures with sublime, sophisticated forms supported by a cosmopolitan idea and aesthetic patterns as well as “traditional” housing estates with detached and multifamily houses. They also include ecological (“millennial”) residential complexes in a functional

nej, ludowej i mentalnej ludności zamieszkującej dany obszar. Miasto posiada „swój” region przedmieść, a miejska administracja spełnia funkcję zarządzania i obsługi regionu [1]. Współcześnie pojęcie regionalizmu odnosi się więc także, a może przede wszystkim do miejskich stref obrzeżnych, a sama nazwa „ruchu” ewoluuje wraz z globalizacyjnymi przemianami społeczno-kulturowymi.

Zatem regionalizm współcześnie – to określenie stylu czy idei? Formy czy treści? Nie ma bowiem jednego paradygmatu *stylu regionalnego*, nawet na obszarach makroregionów geograficznych, który uwzględniłby wszelkie konotacje historyczne, etniczne czy społeczne. Najnowsze rozwiązania w zakresie technologii materiałowo-konstrukcyjnej, wymagania związane ze zmianą stylu życia współczesnego mieszkańca miasta-metropolii, miasteczka czy osiedla aglomeracyjnego przy równoczesnej konieczności poprawy ekonomiki życia poprzez zmianę bilansu energetycznego, nowe proekologiczne rozwiązania – inicjują bowiem nowe pomysły ideowe.

Czy jednak „współczesna architektura regionalna” musi być pastiszem tej tradycyjnej, opartej na kulturowych paradygmatach? [il. B], „sielskim” nieporozumieniem w konserwatorskiej strefie historycznego przedmieścia [il. B], czy też ma być „ubogą” kopią domu w stylu współczesnej architektury organicznej, rodem z Siedmiogrodu? [il. C]. Nb. węgierska architektura organiczna ma głębokie ideowe podłoże filozoficzne, historyczne, regionalne i wielokulturowe konotacje. Promuje rozwiązania techniczno-technologiczne i materiałowe, a przede wszystkim formalne, uwzględniające regułę *holizmu*, w realizacji zasad idei zrównoważonego rozwoju [il. A + D].

Nowa idea, nowa treść; *nowa funkcja, nowa forma, zatem – to nowa jakość, dodana, czyli: nowa wartość kulturowa w tym samym kontekście. Nowe czasy tworzą nowe wzorce estetyczne – ważny jest jednak nie tylko cel, lecz metoda.*

3. Mieszkać w regionie – czyli gdzie?

Odpowiedź na tak postawiony problem nie może być jednoznaczna; szerokie pojęcie „regionu” *musi zostać zawężone do określenia przestrzeni i miejsca, czyli tzw. kontekstu środowiskowego*. Współcześnie pojawia się nowe pojęcie: *zamieszkiwania lub pomieszkiwania*, wskazujące na *czasowość relacji miejsca i zdarzeń: człowiek – mieszkanie – kontekst kulturowy*, a wynikające z mobilności społecznej. Wartości kulturowe i regionalne miejsc, nawet odmienne, czasowe i zapożyczone stają się nadal istotnym źródłem identyfikacji z miejscem, inicjując sferę wyobrażeń, zjawisk i wspomnień. Rola istniejącego środowiska kulturowego i *nowo tworzonej „architektury regionalnej” miasta*, zwłaszcza mieszkaniowej, nawet w przypadku jej czasowego użytkowania jest więc olbrzymia. Innowacyjne rozwiązania proekologiczne, także eksperymentalne, zwłaszcza dotyczące zespołów zabudowy mieszkaniowej, powstających najczęściej na obszarach stref podmiejskich miast metropolitarnych, mogą stworzyć swoiste *poligony* rozwiązań łączących pierwiastki architektury regionalnej, jak: charakterystyczne proporcje i elementy bryły, czy detal – komponowane w nowoczesne technologicznie i formalnie struktury.

4. Regionalizacja przestrzeni a tożsamość.

Wielokulturowości we współczesnym mieście nie da się już uniknąć, obro-na czystości czy wręcz „sterylności” stylowo-regionalnej może przybrać znamiona alienacji czy gettoizacji bądź formalnej skansenizacji. Akceptując pewną odmienność lokalną i regionalną rejonu miasta, z jego ideą „małej ojczyzny”, z charakterystycznymi znamionami bogatej symboliki kulturowej i w zgodzie z *ideą stworzenia* oaz kultur rodzimych w wielokulturowości [7], należy wypracować nową *formułę życia w wielokulturowym kontekście – kulturowo i zarazem tożsamym, ze swoistym genius loci.*

and formal layout – experimental but inhabited by multicultural groups of immigrants who, exposed to virtual “ghettoization”, do not feel like the hosts of their spaces and form areas or just enclaves of a cultural “desert”. In fact, they do not participate in the process of the synergy of the cultural and spatial formation and organization of a contemporary local urban environment.

2. A region and regionalism; contemporary quandaries in a search for matter and a form.

Encyclopedic sources [4] define a region as an area different from the neighbourhood owing to its natural or anthropogenic features. Numerous features determine the physiognomic peculiarity and size of an area. Peculiarity concerns the natural, open and cultural environment. Regional construction is usually identified with rural, dwelling, wooden building (e.g. the style of Podhale, Podlasie or Łemkowszczyzna in the macro-region of the Carpathians) defined by many principal features, such as the compositional layout of a habitation or an object on a plot, the proportions of the structures of buildings and dwelling complexes, a kind of construction, the peculiar character of cubature forms or architectural and interior detail. However, it turns out that the abovementioned features characteristic of contemporary regional construction undergo some evolutionary – or even “revolutionary” – controversial procedures even though they could become a synonym for ‘locality’.

Regionalism refers to statutory and social actions which aim at preserving or reconstructing certain features culturally identical with individual areas, allowing for ethnicity and national distinguishing characteristics. Culture and its material work – regional architecture – were usually related to the space or place of the synergy of an environment, a landscape and the historical, folk and mental tradition of a local community. A city has its ‘own’ suburban region managed and serviced by the municipal administration [1]. Thus, the contemporary notion of regionalism also (or perhaps first of all) refers to the outskirts, while ‘movement’ evolves together with global social and cultural transformations.

Then, does contemporary regionalism define a style or an idea? a form or matter?

There is not one paradigm of a regional style, even in geographical macro-regions, which would allow for all historical, ethnical or social connotations. The latest solutions in material and constructional technology, requirements related to the changing lifestyle of a contemporary inhabitant of a metropolis, a small town or an agglomerating estate, with a necessity to improve the economy of life by changing the energy balance, new ecological solutions, initiate new ideas. However, must “contemporary regional architecture” be a pastiche of the traditional paradigms of culture [ill. B], an ‘idyllic’ misunderstanding in the conservatory zone of historical suburbs [ill. B] or a ‘miserable’ copy of a house in the style of contemporary organic architecture of Transylvanian origin? [ill. C] Incidentally, Hungarian organic architecture has a deep ideological,

Wówczas będzie można wskazać – że to miejsce, to miasto, to osiedle *jest atrakcyjne, nie tylko dla użytkowania, ale i do zamieszkania, do życia – z racji właściwej skali, programu i funkcji, formy, ale i ideowej formuły, z której współczesny wykształcony człowiek zdaje sobie sprawę i identyfikuje się z nią.*

Poszukiwanie nowej syntezy form kulturowych, tu: *współczesnych form, nawiązujących do archetypów regionalnych* staje się więc priorytetem studiów, badań i projektów rozwiązań systemowych.

Bibliografia / Literature:

1. Barker Ch., *Studia kulturowe. Teoria i praktyka*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Seria Cultura, Kraków 2005.
2. Castells M., *Spółeczeństwo sieci*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2008.
3. Czerny M., Łuczak R., Makowski J., *Globalistyka. Procesy globalne i ich lokalne konsekwencje*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007.
4. Encyklopedia Gazety Wyborczej, Warszawa – Kraków, 2007.
5. Kempny M., Nowicka E. (wybór), *Badanie kultury. Elementy teorii antropologicznej. Kontynuacje*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006.
6. Radziewanowski Z., *O niektórych problemach regionalizmu i ekologii w architekturze i urbanistyce*. Pomoc dydaktyczna, Wyd. PK, Kraków 2005.
7. Solska M., *Oazy kulturowości we współczesnym mieście, a jego wizerunek* [w:] *Mieszkać w mieście*, Wyd. Czasopismo Techniczne PK, seria Architektura, zesz. 2-A/07.
8. Solska M., *Transformacja przedmieścia przyczynkiem rehabilitacji pojęcia tożsamości lokalnej*, [w:] *Odnova krajobrazu miejskiego – ULAR2*, Wyd. P. Śl., Wydział Architektury, Gliwice 2006.

Załączone ilustracje prezentują współczesną narrację pojęcia regionu i regionalizmu dla formy brył i struktur obiektów i zespołów architektury mieszkalnej. Wybrano charakterystyczne i specyficzne przykłady pochodzące z regionu Podtatrza i ze strefy przedmiejskiej – krakowskiego Zwierzyńca.

[Wszystkie ilustracje – fot. autora].

The illustrations present the contemporary narration of the notion of a region and regionalism for forms, structures, objects and complexes of housing architecture. Some characteristic examples from the region of Podtatrze and the suburban zone of Zwierzyńec, Kraków were selected.

[All photos by author].

A. Lokalny autentyzm współczesnego (przełom XX i XXI wieku) regionalizmu /The local authenticity of contemporary regionalism (the turn of the 20th century):

A. 1. nawiązanie do folkloru Podtatrza, Zakopane

/ reference to the folklore of Podtatrze, Zakopane

A. 2. przedmiejska zabudowa krakowskiego Zwierzyńca

/ the suburban buildings of Zwierzyńec, Kraków.

B. Współczesne „parafrazy” nt. regionu i form regionalnych:

B. 1. niefortunne zapożyczenia

/ unfortunate borrowings

B. 2. błędne lokalizacje

/ wrong locations.

philosophical, historical, regional background and some multicultural connotations. It promotes technical, technological, material and formal solutions allowing for the rule of holism in the realization of the principles of the idea of sustainable development [ill. A+D].

A new idea, new matter; a new function, a new form, thus – it is a new added quality, i.e.: a new cultural quality in the same context. New times produce new aesthetic patterns – however, a method is as important as an objective.

3. To live in a region – what does it mean?

An answer to such a question cannot be unambiguous; the broad notion of “a region” must be narrowed down to the definition of a space and a place – the so-called environmental context. The present day brings a new term: residence or accommodation indicating the temporariness of relations between a place and events: a man – a place of residence – a cultural context resulting from social mobility. The cultural and regional values of places, even different, temporary and borrowed, still become a significant source of identification with a place, initiating the sphere of images, phenomena and recollections. Thus, the role of the existing cultural environment and the newly-created ‘regional architecture’ of a city, especially housing, even in temporary use, is huge. Innovative, experimental ecological solutions, especially those which refer to residential complexes constructed in the suburban zones of metropolitan cities, may form testing grounds for solutions combining elements of regional architecture, such as characteristic proportions and forms or detail, composed into technologically and formally modern structures.

4. The regionalization of a space and identity.

The multicultural character of a contemporary city is unavoidable. The protection of stylistic and regional purity or even “sterility” may take on some traits of alienation, ghettoization or formal petrification. Accepting a certain degree of the local and regional distinctness of an urban area with its idea of “a small homeland” and characteristic traits of rich cultural symbols in harmony with the idea of forming oases of native cultures in a multicultural environment [7], a new formula for living in a rich multicultural context with its genius loci must be developed. Then, it will be possible to show that this place, this city, this estate is attractive for using, for residing, for living – on account of its suitable scale, programme, function, form and ideological formula. A contemporary educated man is well aware of it and identifies with it. Thus, a quest for a new synthesis of cultural forms – contemporary forms referring to regional archetypes – is becoming the priority of the studies, researches and designs of systemic solutions.

